

I. TEORIE A METODOLOGIE OBORU

U zkoušky si vylosujete dvě z následujících šesti otázek a jednu z nich si vyberete. Na základě předepsané osnovy si připravíte výklad v délce 15 minut. Do výkladu nemusíte zahrnout všechny body osnovy; ty však mohou být předmětem doplňujících otázek členů komise. Musíte znát veškerou literaturu, která je k dané otázce předepsána.

1. RELIGIONISTIKA JAKO VĚDA.

- a. Základní teoretické religionistické přístupy (z antropologie, sociologie, psychologie, filosofie; fenomenologie náboženství; kognitivní religionistika). Substantivistické a funkcionalistické přístupy, rozumějící a vysvětlující přístupy. Vztah religionistiky k dalším oborům.
- b. Vybraní teoretici: E. B. Tylor a J. Frazer, É. Durkheim, S. Freud, M. Weber, K. Marx, M. Eliade, E. E. Evans-Pritchard, C. Geertz.
- c. Hranice těchto přístupů a jejich kritika.
- d. Problémy definice ‚náboženství‘.

Literatura:

- Navazuje na předměty *Jak zkoumat náboženství I a II*.
- Pals, D. *Osm teorií náboženství*. Praha: ExOriente, 2015; přeložila L. Valentinová. Včetně doslovu R. Chlupa.
- Chlup, R. "Jak náboženství vysvětlovat nereduktivně: Hranice racionality a sebereflexivita." *Religio: Revue pro religionistiku* 27.2, 2019: 163–200.
- Arnal, W. E. "Definition." In: W. Braun and R. T. McCutcheon (eds.). *Guide to the Study of Religion*. London and New York: Cassell 2000, s. 21–34.

2. PŘEDMĚT RELIGIONISTICKÉHO POZNÁNÍ.

- a. Nároky religionistiky a náboženských systémů na pravdivé poznávání a adekvátní popisování skutečností. Jejich vztah k ‚objektivní realitě‘.
- b. Skutečnost náboženských jevů z vnějšího pohledu (religionisty) a z vnitřního pohledu („věřícího“).
- c. Sociální konstrukce reality.
- d. Rozlišení pozice různých religionistických přístupů k těmto otázkám.

Literatura:

- Navazuje na předmět *Jak zkoumat náboženství I a II*.
- Pals, D. *Osm teorií náboženství*. Praha: ExOriente, 2015; přeložila L. Valentinová. Včetně doslovu R. Chlupa.
- Winch, P. „Understanding a Primitive Society." In B. R. Wilson (ed.). *Rationality*. Oxford: Blackwell. 1970, s. 78–94, 101–106.
- Konopásek, Z. "V čem spočívá pravda náboženské skutečnosti? Sociologický pohled na mariánská zjevení a démonické posedlosti." *Biograf* 52-53: 89–101.
- Berger, P., Luckmann T. *Sociální konstrukce reality*. Brno: CDK, 2001; přeložil Jiří Svoboda, s. 93–104.

3. ANTROPOLOGIE NÁBOŽENSTVÍ

- a. Funkcionalistická antropologie. B. Malinowski, A. R. Radcliffe-Brown. Psychologický funkcionalismus, sociologický funkcionalismus, vliv funkcionalismu a jeho kritika.
- b. Antropologie a „primitivní“ myšlení, „nová etnografie“, interpretativní přístup ve studiu kultury. E. E. Evans-Pritchard, C. Lévi-Strauss, C. Geertz. Etický a emický pohled, divoké myšlení, věda konkrétního, „zhuštěný“ a „zředený“ etnografický popis.
- c. Strukturální antropologie. C. Lévi-Strauss, V. Turner. Binární opozice, struktura a symboly, struktura a antistruktura, liminalita, kritika strukturalismu.
- d. Symbolická antropologie. M. Douglas, E. Leach. Symbolické myšlení, symbolické jednání, symbolické systémy, klasifikace, kosmologie, „přirozené“ a kulturní symboly, generování moci.
- e. Psychologická antropologie. B. Malinowski, G. Obeyesekere, V. Turner. Psychologický funkcionalismus, osobní a veřejné symboly, normativní a senzorický pól symbolu.

Literatura

- Malinowski, B. „Myth in Primitive Psychology“. In M. Lambek (ed.), *A Reader in the Anthropology of Religion*. Oxford: Blackwell. 2008, s. 168–175.
- Radcliffe-Brown, A. R. „The Interpretation of Andaman Island Ceremonies“. In A. Kuper (ed.), *The Social Anthropology of Radcliffe-Brown*. London: Routledge & Kegan Paul. 1977, s. 73–85.
- Chlup, R. „Strukturální antropologie včera a dnes: Sto let Clauda Lévi-Strausse I–II“. *Religio* 17/1–2, 2009. s. 3–35, 155–184.
- Chlup, R. „Struktura a antistruktura. Rituál v pojetí Victora Turnera I“. *Religio* 13/1–2, 2005, s. 3–28.
- Chlup, R. „Logika symbolů: funkcionalistický strukturalismus Edmunda Leache“, *Religio* 19/1, 2011, s. 49–80.
- Obeyesekere, G. „Medusa’s Hair: An Essay on Personal Symbols and Religious Experience“. In M. Lambek (ed.), *A Reader in the Anthropology of Religion*, Oxford: Blackwell. 2008, s. 356–368.
- Douglas, M. *Purity and Danger: An Analysis of Concepts of Pollution and Taboo*. London–New York: Routledge. 2002 (1961), kapitoly 4–5.

4. TEORIE MÝTU A JEJICH KRITIKA

- a. Mýtus a počátek; mýtus a dějiny. Mýty o stvoření, aitiologické mýty.
- b. Psychoanalytické interpretace mýtu. S. Freud, C. G. Jung.
- c. „Hrdinský mýtus“. Lord Raglan, O. Rank, J. Campbell.
- d. Základy strukturalistického bádání o mýtu. C. Lévi-Strauss.
- e. Mýtus a rituál.
- f. Národní mýty a nacionalismus.

Literatura:

- Segal, R. A. *Stručný úvod do teorie mýtu*. Praha: ExOriente, 2017; přeložila L. Valentinová.
- Campbell, J. *Tisíc tváří hrdiny*. Praha: Argo, 2017; přeložila H. Loupová, s. 17–33, 37–50, 209–210.
- Lévi-Strauss, C. „Struktura mýtů“, *Strukturální antropologie*, Praha: Argo, 2006; přeložil J. Vacek, s. 182–193.

- Gregory N. "Can Myth Be Saved?" *Myth: A New Symposium*, ed. by G. Schrempf and W. Hansen, Bloomington: Indiana University Press, 2002, s. 240-248.
- Chlup, R. "National myths and rebounding violence." *Nations and Nationalism* 27/4, 2021, s. 943-959.

5. TEORIE RITUÁLU A JEJICH KRITIKA

- a. Rituál a etologie. Walter Burkert.
- b. Rituální účinnost. Rituál a magie. Mary Douglas.
- c. Rituál a společenská stabilita. Max Gluckman.
- d. Rituál a transformace. Přechodové rituály, *liminalita* a *communitas*. Problematické aspekty přechodových rituálů. Van Gennep, Victor Turner, Ronald Grimes.
- e. Současné veřejné slavnosti.

Literatura:

- Stephenson, B. *Stručný úvod do teorie rituálu*. Praha: ExOriente, 2022; přeložila L. Valentinová.
- Douglas, M. *Purity and Danger*, London - New York: Routledge, 2002 (1961), kap. 4: "Magic and Miracle", s. 72–90.
- Gluckman, M., "Rituals of Rebellion in South-East Africa", in *Order and Rebellion in Tribal Africa* London: Routledge, 2004, s. 110-136.
- van Gennep, A. *Přechodové rituály*. Praha: Portál 2018; přeložila H. Beguivinová, s. 11–27, 61–82, 123–137, 157–161; doslov M. Pehala, s. 209–223.
- Chlup, R. „Struktura a antistruktura: Rituál v pojetí Victora Turnera I. *Religio: Revue pro religionistiku* 13/1, 2005: 3–28.
- Handelman, D., *Models and Mirrors: Towards an Anthropology of Public Events*, kapitola 1.2, "Models and Mirrors", s. 22–62. New York, Oxford: Berghahn Books, 1998.

6. NÁBOŽENSTVÍ A MOC, NÁBOŽENSTVÍ A NÁSILÍ

- a. Symbolické a systémové násilí. Vnitřní násilí a socializace, vnější násilí, charakter svaté války a její legitimizace.
- b. Jednotlivé teorie náboženského násilí a vzniku předsudků. Situacionistický přístup, skupinová loajalita. Otázka interpretace násilí u „primitivních“ a „civilizovaných“ společností. Násilí v polyteistických a monoteistických náboženstvích.
- c. Normování násilí v náboženství. Problematika pacifismu. Historické podoby normování násilí v křesťanství a islámu.
- d. Kosmický rozměr násilí. Legitimizace pomocí odkazu na minulost. Psychologické momenty náboženského násilí. Přenesení viny, sebeidentifikace odlidštění protivníka.

Literatura

- Juergensmeyer M. *Teror v myslí boží*; přeložil T. Suchomel. Brno: CDK 2007.
- Allport, G. *O povaze předsudků*, kapitola „Náboženské předsudky“; přeložil E. Geissler, s. 55–93. Prostor 2004.
- Tambiah S. J. *Buddhism Betrayed?: Religion, Politics, and Violence in Sri Lanka*. University of Chicago Press 1992, s. 95–129.